

УДК 341.231.14+341.322.5

DOI: <https://doi.org/10.31359/1993-0941-2023-46-53>

Р. Б. Тополевський, к.ю.н., доцент, с. н. с.
Львівської лабораторії прав людини і громадя-
нина НДІ державного будівництва та місцевого
самоврядування НАПрН України
ORCID ID: 0000-0002-9983-3322

ПРИТЯГНЕННЯ ДО ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ ЗА ПОРУШЕННЯ ГУМАНІТАРНОГО ПРАВА ТА ПРАВ ЛЮДИНИ: ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА

***Анотація.** Повномасштабне вторгнення РФ в Україну у 2022 році порушило перед міжнародним співтовариством питання ефективності чинних механізмів притягнення винних осіб до відповідальності за масові порушення прав людини, агресію, міжнародні злочини, оновлення системи міжнародних інституцій для недопущення такої ситуації в майбутньому.*

В статті визначено питання, які необхідно вирішити для притягнення РФ та її посадових осіб до юридичної відповідальності, здійснено огляд міжнародних судових процесів проти РФ, проаналізовано створення міжнародного трибуналу щодо агресії. Проаналізовано рівні юридичної відповідальності за вчинені порушення міжнародного гуманітарного права та права прав людини, запропоновано способи притягнення РФ до відповідальності.

***Ключові слова:** права людини; міжнародні злочини; агресія; міжнародне гуманітарне право; відповідальність за міжнародні злочини*

Постановка проблеми. Повномасштабна війна Російської Федерації проти України, розв'язана в лютому 2022 року поставила існування сучасного міжнародного права і, зокрема права прав людини і міжнародного гуманітарного права, під сумнів. Зусилля та рішення міжнародних органів та організацій послідовно ігноруються з боку РФ, представники РФ в ООН поширюють неправдиву інформацію та зловживають правом вето в Раді Безпеки ООН. Таким чином, РФ на практиці реалізовує ставлення до міжнародного права як до чогось ілюзорного, оскільки відсутні механізми примушування держав до взятих на себе міжнародно-правових зобов'язань.

Актуальність дослідження. Попри порушення з боку РФ міжнародних договорів, в тому числі і Статуту ООН, вона все ще залишається фактично безкарною та продовжує займати місце в ООН та Раді Безпеки ООН. Безкарність порушника міжнародного права імовірно призведе до зростання кількості порушень прав людини та міжнародного права у глобальному вимірі.

Відповідно, притягнення до відповідальності Російської Федерації за агресію та міжнародні злочини виступає суттєвою умовою для гарантування належного функціонування міжнародного права.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання необхідності та можливості притягнення до відповідальності за масові порушення прав людини та міжнародні воєнні злочини піднімалися в дослідженнях низки авторів. Після початку повномасштабного вторгнення РФ в Україну в лютому 2022 року одним із правників, які ініціювали заклик притягнути керівництво РФ за злочин агресії [11] був Філіп Сендс [13]. В подальшому він продовжував обґрунтовувати необхідність створення спеціального міжнародного суду щодо злочину агресії [12]. Питання притягнення до юридичної відповідальності керівництво РФ за порушення людських прав та вчинення міжнародних злочинів викликало обговорення в Європейському парламенті [7]. В свою чергу, Public International Law and Policy Group розробили законопроект, який передбачає створення Вищого суду України з воєнних злочинів [8].

Мета статті полягає у дослідженні стану правових інструментів притягнення до юридичної відповідальності за порушен-

ня прав людини та вчинення воєнних злочинів внаслідок російської агресії в Україні, висвітлення теоретичного бачення та практики, яка склалася у цій сфері.

Виклад основного матеріалу. Щодо російської агресії в Україні з 2014 року Україна ініціювала низку проваджень в міжнародних судах та міжнародних органах: Міжнародний суд ООН, Міжнародний кримінальний суд (МКС, Європейський суд з прав людини (ЄСПЛ). Таке різноманіття міжнародних юридичних процесів породжене саме тим, що внаслідок російської агресії було вчинено широке коло міжнародних злочинів, порушень прав людини, заподіяно екологічну шкоду. Щодо частини з них існують механізми, які можуть забезпечити розслідування та притягнення винних, інші, перш за все міжнародний злочин агресії, потребує створення спеціального суду.

Від початку російської агресії у 2014 році Україна подала до Європейського суду з прав людини проти РФ 10 заяв [4] (не враховуючи численних індивідуальних заяв, щодо порушень прав людини з боку РФ).

Вже 28 лютого 2022 року Україна звернулася до ЄСПЛ із вимогою вжити термінові забезпечувальні заходи і зобов'язати РФ зупинити військову агресію проти України. ЄСПЛ зобов'язав РФ утримуватися від військових нападів на цивільне населення та цивільні об'єкти, а також негайно забезпечити безпеку медичних установ, їх персоналу та аварійно-рятувальних служб у межах території, атакованої або захопленої російськими військами. Згодом, ЄСПЛ розширив перелік зобов'язань РФ щодо тимчасових заходів, однак РФ проігнорувала ці вимоги. Вже 16 березня 2022 року Комітет Міністрів Ради Європи виключив РФ зі складу Ради Європи. В той же час, хоча можливість подавати індивідуальні заяви проти РФ припинена, розгляд справ поданих Україною проти РФ та тисяч індивідуальних скарг проти РФ триває. Однак, можна прогнозувати, що після винесення рішень Європейським судом з прав людини ми зустрінемося з проблемою невиконання цих рішень з боку РФ. Імовірно, їхнє виконання стане можливим після того, як в РФ зміниться політичний режим, який спробує повернутися в систему міжнародного права.

Україна також ініціювала справи в Міжнародному суді ООН проти Російської Федерації: в 2017 р. та 26 лютого 2022 р. — після початку повномасштабного нападу.

Так, 26 лютого 2022 року Україна звернулася з заявою [5] до Міжнародного суду ООН, стверджуючи, що РФ порушила Конвенцію про запобігання злочину геноциду та покарання за нього [6].

В цій заяві Україна вказує, що має місце зловживання правом, оскільки під приводом неправдивих тверджень щодо, нібито, вчинених Україною актів геноциду в Луганській та Донецькій області України, Російська Федерація визнала так звані «Донецьку Народну Республіку» та «Луганську Народну Республіку», і розпочала «спеціальну військову операцію» проти України. Україна, заперечуючи такі акти геноциду, подала заяву для того, «щоб встановити, що РФ не має законної підстави вживати заходів в Україні та проти неї з метою запобігання та покарання будь-якого передбачуваного геноциду».

В свою чергу, Україна звинуватила РФ у «плануванні актів геноциду в Україні» та в тому, що остання «навмисно вбиває та заподіює серйозних ушкоджень представникам української національності» [15].

Україна просила Міжнародний Суд ООН визнати всі події, вчинені РФ на території України після 24 лютого 2022 року геноцидом, а також зобов'язати відшкодувати всю шкоду, заподіянну Україні протягом цього часу.

16 березня 2022 року Міжнародний суд ООН задовольнив клопотання України щодо вжиття запобіжних заходів для зупинення військового вторгнення РФ в Україну і видав наказ (order), яким зобов'язав РФ негайно зупинити військові дії в Україні [10]. Цей наказ мав обов'язковий характер, втім він був проігнорований РФ. Імовірно, такі дії РФ вплине на рішення Міжнародного суду ООН.

Крім того, ще в 2017 році Україна звернулася до Міжнародного суду ООН.

Україна обвинуватила РФ в порушенні нею міжнародно-правових зобов'язань, зокрема передбачених в Міжнародній конвенції про боротьбу з фінансуванням тероризму

ще з 2014 року. Ці порушення полягали в підбурюванні та підтримці озброєного повстання проти української влади на сході України. Інше обвинувачення стосувалося того, що починаючи з 2014 року РФ порушувала свої міжнародно-правові обов'язки передбачені Конвенцією про ліквідацію всіх форм расової дискримінації. Це відбувалося внаслідок створення в Автономній Республіці Крим «атмосфери насильства та залякування неросійських етнічних груп», зокрема шляхом утисків прав кримських татар, а так само внаслідок заборони отримувати освіту українською мовою.

Позиція України обґрунтовувалася наступним: РФ надавала допомогу представникам так званих «ЛНР» та «ДНР» і, зокрема, зброю; здійснення обстрілів цивільного населення; збиття малайзійського пасажирського лайнера «Боїнг МН-17»; запровадження заборони на функціонування Меджлісу кримськотатарського народу у Криму; переслідування та утиски української та кримськотатарської громад; здійснення щодо них насильницьких зникнень та вбивств тощо [16].

Однак, навіть після позитивних рішень на користь України доведеться вирішувати питання — як примусити Російську Федерацію виконати рішення Міжнародного суду ООН. Однією з реальних умов є прихід в РФ до влади уряду, який намагатиметься нормалізувати міжнародно-правові відносини та буде прагнути зняття економічних санкцій.

Окремо варто підкреслити роль Міжнародного кримінального суду (МКС). в розгляді міжнародних злочинів (atrocities), вчинених конкретними особами: геноцид, воєнні злочини, злочини проти людяності, злочин агресії. Україна з 2014 року визнала юрисдикцію МКС і передала низку доказів вчинення представниками РФ на території України воєнних злочинів та злочинів проти людяності. В лютому 2022 р. прокурор МКС надіслав своїх представників для розслідування фактів вчинення воєнних злочинів представниками РФ в Україні. За результатами розслідування прокуратура МКС видала ордер за обвинуваченням у вчиненні геноциду щодо українських дітей.

Варто відзначити, що поза межами юрисдикції МКС опинився міжнародний злочин агресії. Саме тому, міжнародна

спільнота обговорює створення нового міжнародного судового органу, який матиме юрисдикцію розглядати злочин агресії. Однак, поки що йдуть суперечки щодо того, який формат повинен мати цей орган: чи це буде міжнародним органом, створеним Генеральною Асамблеєю ООН, чи це буде орган створений за договором між Україною та міжнародними організаціями [7, с. 14–19], чи це буде гібридний орган, який включатиме в себе українських та міжнародних суддів. В будь-якому випадку, очевидно, що такий орган буде створений.

Нагадаємо, що в Кримінальному кодексі РФ передбачена кримінальна відповідальність за «планування, підготовку, розв'язування та ведення агресивної війни (стаття 353 КК РФ), а в інших статтях 34 глави КК РФ передбачена відповідальність за низку інших воєнних злочинів, злочинів проти людяності та геноцид. Можна припустити, що оскільки строку давності за воєнними злочинами немає, у випадку зміни політичного режиму в Російській Федерації на демократичний режим, частину воєнних злочинів, вчинених російськими військовослужбовцями розглядатимуть безпосередньо російські суди за російським кримінальним законодавством. Однак, з точки зору сьогодення це, поки що, виглядає фантастичним.

Комплексний підхід до питання юридичної відповідальності Російської Федерації та її високопосадовців за агресію в Україну та супутні міжнародні злочини передбачає визначення кількох рівнів, які повинні бути реалізовані в цій системі. Пропонуємо виділити доказовий, інституційний та забезпечувальний рівні.

Доказовий рівень передбачає збір фактів та доказів з дотриманням відповідних процесуальних вимог [14, с. 349–50] (як зразок підготовки процесуальних документів варто розглядати стандарти Міжнародного кримінального суду). Російська агресія відбувається в умовах, коли суттєво виросла можливість фіксації вчинених воєнних злочинів за допомогою відеоматеріалів. Разом із тим, масовість вчинення воєнних злочинів призводить до необхідності залучення значної кількості документаторів цих подій. Таким чином, можна говорити про існування кількох елементів збирання доказів міжнародних злочинів.

Громадські документатори: громадські активісти та журналісти, які фіксують факти як за допомогою інтерв'ю з постраждалими особами, так і формують відповідні інформаційні бази та здійснюють OSINT-розслідування. Свідчення та матеріали зібрані громадськими документаторами мають первинний та неофіційний характер і використовуються іншими категоріями документаторів для підготовки відповідних офіційних документів. До процесуальної фіксації та розслідування воєнних злочинів задіяна значна кількість працівників національних правоохоронних органів (СБУ, прокуратури, національної поліції). Так, йдеться про більше ніж 6 тисяч кваліфікованих поліцейських та більше 600 прокурорів з міжнародним досвідом [9, с. 209]. Разом із тим, внаслідок масовості воєнних злочинів та порушень людських прав, очевидно, що, на жаль, їх все одно недостатньо. Більше того, звільнення окупованих територій України буде вимагати розслідування нових численних фактів таких правопорушень.

Необхідність того, щоб докази, зібрані українськими правоохоронцями були прийнятні в Міжнародному кримінальному суді зумовила зміни в національному законодавстві та сприяла проведенню серії спеціальних навчань українських правоохоронців.

Разом із цим, фіксацією фактів, які можуть бути визнані міжнародними злочинами займаються і представники міжнародних інституцій. Так, після початку повномасштабного вторгнення в лютому 2022 року, прокурор МКС спрямував низку працівників в Україну для фіксації фактів міжнародних злочинів. Одним із наслідків такої фіксації є видача Міжнародним кримінальним судом ордера на арешт В. Путіна і М. Львової-Белової за підозрою у вчиненні міжнародного злочину геноциду внаслідок депортації українських дітей та їх примусового усиновлення громадянами РФ.

Варто зазначити, що існують також інші механізми фіксації міжнародних злочинів РФ в Україні, які виконують спеціальні функції. Так, варто вказати ще на документування фактів воєнних злочинів за допомогою такої новоствореної інституції як Незалежної міжнародної слідчої комісії, метою якої було зібрати

факти, свідчення та докази для Ради ООН з прав людини. Саме діяльність Незалежної міжнародної слідчої комісії для фіксації фактів та свідчень та підготовка доповідей для Ради ООН з прав людини варто розглядати як невід'ємний елемент системи притягнення до юридичної відповідальності [1]. Таким чином, розширюється коло органів ООН, що, окрім, власне, діяльності Комісара з прав людини [2] передбачає отримання обґрунтування для прийняття органами ООН відповідних рішень.

Один із необхідних механізмів, який потрібно створити для притягнення РФ до відповідальності стосується міжнародного злочину агресії. Як відомо, на сьогодні, юрисдикція МКС не включає злочин «агресії». Саме тому, дискусії з приводу створення, формату діяльності та повноважень цього органу все ще тривають. На сьогодні залишається конкуренція між проектами формату міжнародного суду, створеного ООН (зокрема Генеральною Асамблеєю) та міжнародним гібридним судом, до якого входитимуть українські та міжнародні судді, створення якого може здійснюватися в рамках міжнародних домовленостей України та міжнародних організацій (Європейський Союз, Рада Європи, ООН), а також окремих держав, які підтримують створення такого суду. Кожна з них має як свої переваги, так і недоліки. Так створення міжнародного суду (трибуналу) за допомогою механізмів ООН потребуватиме пошуку голосів для підтримки цього проекту, а гібридний проект, однак не дозволяє вирішити питання імунітету російських високопосадовців, в той же час, суд, створений за гібридною формою [3, с. 6] може бути більш гнучким, розглядати не лише злочини агресії, але й інші воєнні злочини, які залишаються поза межами розгляду інших міжнародних судів.

Таким чином, інституційний рівень передбачає як створення нових та належне функціонування чинних міжнародно-правових та національних інституцій для узагальнення фактів та доказів, так і здійснення їх оцінки та винесення рішення.

Забезпечувальний рівень досліджуваної системи включає в себе прийняття рішень щодо забезпечувальних заходів, вирішення питань щодо арешту та доставки підозрюваних осіб до відповідних інституцій, арешт та конфіскація майна для за-

безпечення компенсації за вчинену шкоду, виконання рішення міжнародних інституцій тощо.

В цьому відношенні, видача ордеру Міжнародним кримінальним судом на арешт В. Путіна і М. Львової-Белової, якраз і становить необхідний, однак недостатній елемент для притягнення осіб винних у міжнародних злочинах та порушенні людських прав. Адже саме виконання зустрічається з політичною складовою, зокрема, в частині того, що керівництво деяких держав заявляло про те, що вони не будуть виконувати ордер МКС на арешт. Інші складова полягає в тому, що винесення заочного рішення не дозволить належним чином забезпечити правосуддя. Ці заходи можливі лише за умови узгоджених дій держав-учасниць ООН щодо гарантування норм міжнародного права.

Суттєва складова цього рівня — матеріальна. Вона включає залучення фінансових та нефінансових ресурсів для створення та функціонування міжнародного суду щодо агресії, так і тих міжнародних органів, які зосереджені на встановленні обсягу шкоди, заподіяної Україні внаслідок російської агресії. Вказані ресурси доповнюються інституціями та процедурами розшуку та встановлення майна та коштів, належних країні-агресору, що можуть бути звернені на компенсацію Україні. Відтак вони мусять доповнюватися правовими механізмами для такої компенсації. Прикладом такого механізму можна розглядати створення міжнародного реєстру збитків спричинених російською агресією, відповідно до Резолюції Генеральної Асамблеї ООН ES-11/5 від 14.11.2022 року.

Висновки. Міжнародне право внаслідок російської агресії проти України поставлене під сумнів. Безкарність РФ засвідчить безсилля міжнародного права і сприятиме подібним діям з боку інших держав.

Існує низка проблем щодо притягнення осіб, винних у порушенні прав людини та вчиненні воєнних злочинів внаслідок російської агресії: продовження воєнних дій, знищення доказів на окупованих територіях, недостатня кількість осіб, які проводять розслідування вчинених порушень людських прав та воєнних злочинів, малоімовірність видачі РФ винних осіб між-

народним судовим органам чинним російським режимом, відсутність юрисдикції МКС за злочин агресії, виключення РФ з під юрисдикції ЄСПЛ.

Продовжуються зусилля міжнародної спільноти щодо створення Міжнародного трибуналу щодо злочину агресії. Він потрібен як для того, щоб притягнути до відповідальності найвищих російських посадових осіб, які розпочали і здійснювали агресію, так і для того, щоб відновити дію міжнародного права.

Можливість належного функціонування механізмів захисту прав людини і миру в системі ООН, пов'язана з необхідністю певних змін і реформ, зокрема в частині позбавлення постійного члена Ради Безпеки ООН рф та удосконалення системи реагування органів ООН на масові порушення прав людини.

Список використаних джерел:

1. Report of the Independent International Commission of Inquiry on Ukraine. Human Rights Council. 15 March 2023. A/HRC/52/62. 18 p. URL: https://www.ohchr.org/sites/default/files/documents/hrbodies/hrcouncil/coiukraine/A_HRC_52_62_AUV_EN.pdf
2. Killings Of Civilians: Summary Executions and Attacks on Individual Civilians in Kyiv, Chernihiv, And Sumy Regions in the Context of the Russian Federation's Armed Attack Against Ukraine. Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights. December 2022. 36 p. URL: <https://www.ohchr.org/sites/default/files/2022-12/2022-12-07-OHCHR-Thematic-Report-Killings-EN.pdf>
3. Ainley K., Kersten M. Dakar Guidelines on the Establishment of Hybrid Courts London: LSE Institute of Global Affairs / Berlin:Wayamo Foundation, 2019. 124 p. URL: https://hybridjustice.files.wordpress.com/2019/08/dakar-guidelines_digital-version.pdf
4. Inter-State case Ukraine v. Russia (X): receipt of completed application form and notification to respondent State. ECHR. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng-press?i=003-7372751-10076076>
5. Application instituting proceedings filed in the Registry of the Court on 26 February 2022. Allegations of Genocide under the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide (Ukraine v. Russian Federation). ICJ. 27.02.2022. 20 p. URL: <https://www.icj-cij.org/public/files/case-related/182/182-20220316-ORD-01-00-EN.pdf>
6. Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide. International Treaty. UN General Assembly. Resolution 260 A (III) of 9 December 1948.

7. Corten O., Koutroulis V. Tribunal for the crime of aggression against Ukraine – a legal assessment. Bruxelles: European Parliament, 2022. 53 p. URL: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2022/702574/EXPO_IDA\(2022\)702574_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2022/702574/EXPO_IDA(2022)702574_EN.pdf)
8. For a Ukrainian High War Crimes. Draft Law. Court Public International Law and Policy Group. 2023. 28 p. URL: <https://static1.squarespace.com/static/5900b58e1b631bffa367167e/t/62d6c27baae10b6ca51cadb7/1658241661209/DRAFT+Ukraine+High+War+Crimes+Court.pdf>
9. Harasymiv O., Marko S., Riashko O. How to punish war criminals in Ukraine: mechanisms for restoring justice. Military offences and war crimes: background, theory and practice : collective monograph. Ed. by V. M. Stratonov. Riga, Latvia: «Baltija Publishing», 2023. P. 205–218. URL: <http://baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/book/322>.
10. Order on provisional measures. Application instituting proceedings filed in the Registry of the Court on 26 February 2022. Allegations of Genocide under the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide (Ukraine v. Russian Federation) ICJ. 16.03.2022. 20 p. URL: <https://www.icj-cij.org/public/files/case-related/182/182-20220316-ORD-01-00-EN.pdf>
11. Sands P. Putin's use of military force is a crime of aggression. *Financial Times*. 28 February 2022. URL: <https://www.ft.com/content/cbbdd146-4e36-42fb-95e1-50128506652c>.
12. Sands P. There can be no impunity for the crime of aggression against Ukraine. *Financial Times*. 17 February 2023. URL: <https://www.ft.com/content/c26678cb-042c-4b84-bb26-88047046601a>.
13. Sands P. Why we need a new Nuremberg trial to make Putin pay: From Britain's leading expert on crimes against humanity Philippe Sands, a powerful personal plea for the world to hold a tribunal like the one which condemned Hitler's henchmen. *Daily Mail*. 4 March 2022. URL: <https://www.dailymail.co.uk/news/ukraine/article-10579137/PHILIPPE-SANDS-need-new-Nuremberg-trial-make-Putin-pay.html>.
14. War Crimes and the Conduct of Hostilities: Challenges to Adjudication and Investigation. Edited by Fausto Pocar, Marco Pedrazzi and Micaela Frulli. Edward ELGAR 2013. 416 p.
15. Лебідь Віталія. Порушення конвенції про запобігання геноциду: що далі відбуватиметься у Міжнародному Суді ООН? Українська Гелсінська спілка з прав людини : 22.07.2022. URL: <https://www.helsinki.org.ua/articles/sprava-ukraina-proty-rosii-shchodoporushennia-konventsii-pro-zapobihannia-henotsydu-shcho-dalividbuvatymetsia-u-mizhnarodnomu-sudi-onn/>
16. Лебідь Віталія. Що відбувається на юридичному фронті у міжнародних судах? Українська Гелсінська спілка з прав людини : 22.03.2022. URL: <https://www.helsinki.org.ua/articles/shcho-vidbuvaietsia-na-iurydychnomu-fronti-u-mizhnarodnykh-sudakh/>

- <https://www.icj-cij.org/public/files/case-related/182/182-20220316-ORD-01-00-EN.pdf>
11. Sands P. (2022). Putins use of military force is a crime of aggression. *Financial Times*. 28 February 2022. URL: <https://www.ft.com/content/cbbdd146-4e36-42fb-95e1-50128506652c>.
 12. Sands P. (2023). There can be no impunity for the crime of aggression against Ukraine. *Financial Times*. 17 February 2023. URL: <https://www.ft.com/content/c26678cb-042c-4b84-bb26-88047046601a>.
 13. Sands P. (2022). Why we need a new Nuremberg trial to make Putin pay: From Britains leading expert on crimes against humanity Philippe Sands, a powerful personal plea for the world to hold a tribunal like the one which condemned Hitlers henchmen. *Daily Mail*. 4 March 2022. URL: <https://www.dailymail.co.uk/news/ukraine/article-10579137/PHILIPPE-SANDS-need-new-Nuremberg-trial-make-Putin-pay.html>.
 14. War Crimes and the Conduct of Hostilities: Challenges to Adjudication and Investigation. Edited by Fausto Pocar, Marco Pedrazzi and Micaela Frulli. Edward ELGAR 2013.
 15. Lebid Vitaliia. (2022). Porushennia konventsii pro zapobihannia henotsydu: shcho dali vidbuvatymetsia u Mizhnarodnomu Sudi OON? Ukrainska Helsinska spilka z prav liudyny : 22.07.2022. URL: <https://www.helsinki.org.ua/articles/sprava-ukraina-proty-rosii-shchodo-porushennia-konventsii-pro-zapobihannia-henotsydu-shcho-dali-vidbuvatymetsia-u-mizhnarodnomu-sudi-oon/>
 16. Lebid Vitaliia. (2022). Shcho vidbuvaietsia na yurydychnomu fronti u mizhnarodnykh sudakh? Ukrainska Helsinska spilka z prav liudyny : 22.03.2022. URL: <https://www.helsinki.org.ua/articles/shcho-vidbuvaietsia-na-iurydychnomu-fronti-u-mizhnarodnykh-sudakh/>

R. B. Topolevskyi

Holding the Russian Federation Accountable for Violations of Humanitarian Law and Human Rights Law: Theory and Practice

Summary. The full-scale invasion of Ukraine by the Russian Federation in 2022 raised issues before the international community, without which the existence of the current system of international relations and international law, and in particular human rights law and international humanitarian law, is impossible. We are talking about the effectiveness of existing mechanisms for bringing perpetrators to justice for massive violations of human rights, aggression, and international crimes, and updating the system of international institutions to prevent such a situation in the future.

Improving the quality of accountability for international crimes and massive human rights violations requires a comprehensive approach to the use of global, regional, and national mechanisms as a single, integrated system. It will make it possible to bring to justice not only the State but also the perpetrators who made the relevant decisions, gave orders, or directly committed international crimes or massive violations of human rights. Thus, it is necessary to analyze and systematize the legal instruments for bringing to legal responsibility for human rights violations and war crimes committed because of Russian aggression in Ukraine.

The author establishes that the issue of bringing to international legal responsibility for human rights violations and international crimes because of Russian aggression in Ukraine is the focus of several international legal institutions.

There are some unresolved points: 1. Prosecution of Russian officials for aggression. 2. Extradition of perpetrators from the territory of the Russian Federation to the relevant international legal institutions. 3. Compilation of a register of damage caused by aggression and assessment of such damage. 4. Recording of war crimes and human rights violations committed by Russian aggression in Ukraine at the appropriate procedural level.

The article established that legal accountability for aggression, human rights violations, and international crimes must be guaranteed at the following levels: 1. Evidentiary level (recording of international crimes, primary and processual). 2. Institutional level (foundation of new legal international institutions and proper functioning of existing, both international and national institutions, for summarizing facts and evidence, evaluating them, and making a decision); 3. Enforcement level (delivery of suspects to the relevant institutions, seizure, and confiscation of property to ensure compensation for the damage caused, and enforcement of decisions of international institutions).

Summarizing, there are such ways to hold Russia accountable for violations of human rights and war crimes: 1. Recognition of Russian aggression as criminal. 2. Bringing to international responsibility the guilty officials of the Russian Federation and the State. 3. Material compensation to the victims and their relatives. 4. Creation of a system for restoration of the economy and environment of Ukraine affected by Russian aggression.

Keywords: *human rights; human rights; international crimes; aggression; international humanitarian law; accountability for aggression; war crimes; responsibility for international crimes*